

In Gedachtenis Pieter Johannes Stam (1951-2023)

Op 26 januari 2023 is overleden ds. Pieter Johannes Stam uit Katwijk.

Al weet misschien niet elke lezer van de *Berichten* wie ds. Stam was, toch heeft ook de Maranathakerk reden hem in dankbaarheid te gedenken.

Allereerst denk ik terug aan de bevlogen lezing die ds. Stam in het najaar van 2013 heeft gegeven ter gelegenheid van het 65-jarig bestaan van de Maranathakerk, 'de kerk van ds. Aalders'. In zijn lezing liet hij op persoonlijke wijze horen wat het voor hem heeft betekend een leven lang 'leerling van ds. Aalders' te zijn.

Van zijn lezing heb ik in de *Berichten* van november 2013 verslag gedaan (tekst zie onder). Voor mij zelf is dit een van de momenten geweest die me in de jaren daarna, de tien niet altijd gemakkelijke jaren na de herstructurering van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage in 2012, geholpen heeft in de Maranathakerk een begaanbare weg te blijven zien.

Het tweede moment was voor mij de zomer van 2021, waarin we als kerkenraad en gemeente aan het begin stonden van nadenken over de profielschets van de Maranathakerk en de nieuw te vinden predikant. Het was toen dat ik de tijd heb genomen ook het boek te lezen waarin ds. Stam naast zijn persoonlijke betrokkenheid een overzicht geeft van wat Aalders heeft geschreven. Geen gemakkelijke kost. Maar het vermogen van Aalders om de lezer aan het denken te zetten heeft voor mij in die zomer veel betekend.

'Leerling zijn' en 'kerk zijn' van Aalders betekent dat er een band was tussen een Katwijkse dominee en een Haagse kerk. Verschil en afstand tussen beide zijn gemakkelijk te benoemen, maar net zoals ds. Aalders niet in één categorie te plaatsen was (hoe vaak heeft ds. Stam dat niet ook benadrukt), was ds. Stam dat niet en is ook de Maranathakerk dat niet. Niet uit zomaar eigenzinnigheid, maar in het besef dat waarheid groter is dan wie wij zijn. De bron van de Maranathakerk is dezelfde als de bron die een leven lang ds. Stam heeft gevoed.

In een vergelijkbaar beeld sprak ds. Aalders van de kerk van alle eeuwen: een stroom die vanaf haar oorsprong een weg door de tijd vindt in talloze grote en kleinere stromen. In die zin valt ze voor ons nooit samen in één bedding, alsof wij precies in geloof zouden weten: 'het is hier of het is daar'.

Ds. Stam heeft met zijn oprecht, persoonlijk, blijmoedig en open geloof ook ons goed gedaan. Want waar vind je zo gauw een goed orthodoxe, reformatorische dominee die ook graag in een rooms-katholieke kerk ging zitten om gevoed te worden in de ruimte van de liturgische spiritualiteit die de Reformatie wellicht toch iets té rigoureuus overboord heeft gezet.

In dankbaarheid gedenken we ds. Pieter Johannes Stam. Moge zijn echtgenote en naaste familie een weg vinden door het gemis.

Erika van Gemerden

Uit: Berichten van de Maranathakerk, november 2013

De actualiteit van Willem Aalders: we kunnen nog veel van hem leren

Sommige lezingen in de Maranathakerk zijn nog mooier dan de andere. De lezing van Pieter Stam (gesprek op woensdagmiddag, 16 oktober) over ds. Willem Aalders, de eerste predikant van de Maranathakerk, was er zo een. Hierbij een impressie.

Lichaamsgericht. Het viel me op hoe actueel het gedachtengoed van Aalders is. De aandacht voor het lichaam allereerst. Geloven doe je met je hele lichaam, ons hoofd kan het nooit alleen. Je hebt je hart nodig om te denken, je knieën voor aanbedding. Prachtige relaties liggen hier met wat mensen nu ontdekken in yoga, meditatie, mindfulness. Relaties ook met wat zich voorzichtig aftekent in de ontwikkeling naar meer lichaamsgerichtheid in het therapeutisch denken over omgaan met stress en trauma.

Vragen naar de ziel. Na de 'spreken over God'-discussie in de Protestantse Kerk in Nederland zijn we er nog niet. De vraag naar onze ziel ligt er ook nog. Het is niet de brandstof voor weer zo'n discussie, dit keer over het al dan niet 'hebben' van een ziel, wat het belangrijk maakt. Wat me bij blijft na deze lezing is de wijze van vragen die dit voor Aalders met zich meebracht. Hij had toen al een goed oog voor een wijze van gespreksvoering waar therapeuten, counsellors, coaches en trainers nu nog volop voor naar training moeten. Hij had zijn wijze van vragen, van uitdagen soms en aan het denken brengen, omdat hij het met mensen over hun ziel wilde hebben. 'We zouden nu zeggen: omdat hij wilde dat het ergens over ging'.

Beeld van een kerk. Het raakt me dat Aalders in eigen persoon een beeld was van de kerk zoals die zou kunnen zijn (rooms én protestant, vrijzinnig én orthodox), en juist daarin is hij veelvuldig misverstaan.

Kerken neigen ertoe één lijn te kiezen. De discussie in de PKN over 'God bestaat wel/niet' eindigde in een notitie 'spreken over God' waarin één lijn de richtlijn werd. Spreken doen we vanuit de Geschriften der Vaders, kort gezegd. Aalders geeft daarin een ander geluid. Hij hield de belijdenisgeschriften in ere (een van de aanwezigen vertelde dat Aalders in de Kloosterkerk de hele Heidelbergse Catechismus heeft doorgepreekt). Maar hij wilde daar geen leer van maken, geen verstandelijk 'ding', geen aanleiding tot ruzie, redeneren, praatgeloof. Het is nooit alleen het ene, het is ook het andere. In het besef dat 'spreken over God' uiteindelijk zwijgen is. Waarbij knielen meer zegt dan al onze woorden ooit zullen doen.

De andere werkelijkheid. Weer die actualiteit. Een van de dingen waar we in onze tijd naar verlangen is het opnieuw leren afstemmen op rust, aandachtigheid, op wat werkelijk van waarde is. Misschien bedoelen we daarmee God, of onze ziel, of die kostbare momenten tussen ons en een ander waarin het even echt ergens over gaat. Wat me bijblijft is hoe Aalders in alles wat hij deed dit heeft willen vormgeven. Met de Maranathakerk als zijn meest tastbare 'project'. Bouw, inrichting en liturgie: alles bedoeld om 'gestalte' te geven aan die andere werkelijkheid. Alles bedoeld ook om ons te helpen af te stemmen op die andere werkelijkheid. Binnenkomen in de kerk en wéten welke ruimte je binnenkomt. Een ruimte die meer is dan wat wij zien, een ruimte waar meer is dan wie wij zijn.

De knielbanken zijn verdwenen. De boodschap is er nog.

Erika van Gemerden